

STRESZCZENIE ROZPRAWY

Przedmiotem niniejszej rozprawy są angloamerykańskie zapożyczenia leksykalne w potocznej niemczyźnie. Badane w dysertacji zjawisko zapożyczeń leksykalnych ma i miało charakter powszechny, a najstarsze zapożyczenia z języka angielskiego, występujące w niemczyźnie, sięgają VIII wieku. Zapoczątkowania z języka angielskiego w niemczyźnie do XIX wieku nie były zjawiskiem częstym, i dopiero wzrost znaczenia Wielkiej Brytanii w XIX wieku, która stała się mocarstwem światowym, przyczynił się do nasilenia tego zjawiska. Dalszy wzrost liczby zapożyczeń odnotowano także po 1945 roku wraz ze zmianą układu sił w świecie i dominującą rolą USA. Występowanie angloamerykańskich zapożyczeń we współczesnej niemczyźnie jest efektem rosnącego znaczenia globalizacji, a wraz z nim statusu języka angielskiego jako języka instytucji międzynarodowych, biznesu czy prywatnych kontaktów międzynarodowych. Celem niniejszej rozprawy jest opis użycia angloamerykańskich zapożyczeń leksykalnych w wariantach potocznych współczesnej niemczyzny.

Zasadniczy temat dysertacji poprzedzają trzy rozdziały teoretyczne. W pierwszym z nich przedstawiono zarys historii kontaktów językowych między niemczyzną a angielszczyzną, uwzględniając istotne dla badanego zjawiska wydarzenia społeczno-kulturowe i polityczne. Dwudzielna struktura rozdziału obejmuje okresy przed i po 1945 roku. Rozdział drugi przybliża pojęcie anglicyzmu, przedstawia wybrane klasyfikacje zapożyczeń, odwołując się do opracowań anglojęzycznych i niemieckojęzycznych, oraz opisuje funkcje stylistyczne, społeczne i pragmatyczne zapożyczonych wyrazów. W rozdziale trzecim omówiono w sposób konfrontacyjny dwa kluczowe dla niniejszej rozprawy pojęcia – *informal language* i *Umgangssprache*.

Podstawą materiałową dysertacji jest korpus 267 jednostek leksykalnych w 905 użyciach. Pochodzą one ze źródeł prasowych, seriali telewizyjnych, programów rozrywkowych, produkcji filmowych, literatury, mediów społecznościowych, podcastów oraz utworów muzycznych. Heterogeniczny charakter źródeł materiału leksykalnego odzwierciedla szeroki zakres użycia wyrazów zapożyczonych z języka angielskiego w niemieckim, a tak liczna ich obecność w mediach niemieckojęzycznych świadczy o znaczącej

ich roli we współczesnym języku niemieckim. Dodać należy, że same media przyczyniają się znacząco do utrwalenia i upowszechnienia zapożyczeń z języka angielskiego.

Zbadaną leksykę przyporządkowano do dziewięciu obszarów semantycznych, z których najliczniejszy stanowią jednostki nazywające i opisujące stany emocjonalne, uczucia oraz postawy. Najmniejszą liczbę wyrazów stwierdzono w obszarze leksykalnym „ciało i umysł”. Znaczenie jednostek leksykalnych oraz zachodzące między nimi relacje semantyczne ustalono na podstawie użyc kontekstualnych oraz monolingwalnych źródeł słownikowych, słownika języka angielskiego Lexico i dwóch słowników języka niemieckiego – Duden i DWDS. Wykazano, że relacje semantyczne między leksemami występującymi w potocznej niemczyźnie a ich angloamerykańskimi ekwiwalentami odpowiadają trzem spośród pięciu kategorii międzyjęzykowych relacji semantycznych wyróżnionych przez Ryszarda Lipczuka (1985). Najczęściej występującą relacją semantyczną w materiale badawczym niniejszej dysertacji jest relacja prywatności. Relacja ta zachodzi, gdy leksem w jednym z języków wykazuje więcej znaczeń niż w języku drugim. Mimo tendencji niemczyzny do zapożyczania jednego znaczenia leksemu angielskiego, wyodrębniono także relacje inkluzji i ekwiwalencji. Stwierdzono także obecność wyrazów monosemantycznych, tożsamy pod względem semantycznym w obu językach.

Analiza kwalifikatorów stylistycznych w słowniku Lexico wykazała, że znacząca część wyrazów pochodzi z angielszczyzny potocznej, zaś użycie kwalifikatorów w słownikach języka niemieckiego wykazuje w tym zakresie duże niekonsekwencje. Badanie haseł w słownikach języka niemieckiego natomiast, że niewielka część jednostek nie została jeszcze zarejestrowana, co wynikać może z faktu pewnego opóźnienia rejestracji zjawisk językowych przez leksykografię, a także ze stosowanych przez leksykografów procedur.

Zgromadzone jednostki to rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki, wykrzykniki i przysłówki. Są to przede wszystkim wyrazy jedno- i dwusylabowe, zdrobnienia, wyrazy o nacechowaniu ekspresywnym i charakterze wartościującym, obelżywe, żartobliwe, służące emocjonalności, precyzji wypowiedzi, kategoryzacji, obniżeniu rejestru, familiarności, stylizacji, wyrażeniu zgody, sprzeciwu, woli przywitania lub pożegnania, wprowadzeniu nowej myśli. W materiale badawczym odnotowano użycie takich środków poetyckich oraz figur stylistycznych i retorycznych jak metafory konceptualne, onomatopeje, aluzje, gry słów i antytezy.

Integralną część niniejszej dysertacji stanowi wykaz źródeł uwzględniający ich mówiony i pisany charakter oraz indeks jednostek poddanych analizie wraz z syntetycznym przedstawieniem ustaleń poczynionych w toku rozważań.

